

LITIJSKI predilec

GLASILO PREDILNICE LITIJA

Leto XIII.

Litija, julij 1972

Številka 7

30 let slovenske partizanske vojske

Letošnji 4. julij, dan borca, smo proslavili še posebej slovesno. Letos namreč mineva trideset let, ko so se na naših tleh formirale prve partizanske enote, ki so začele potem dolgotrajen in težak, a uspešen boj proti močnejšemu in bolj oboroženemu sovražniku. Narod se je uprl fašističnemu nasilju, ki je med drugimi narodi tudi našemu zapisal usodo počasnega, a korenitega izginjanja. Hitlerjev načrt se ni mogel uresničiti, veliki uničevalec je uničil sebe, podjarmljeni narodi so zopet svobodno zadihali. Vojna vihra pa je terjala številna življenja. Koliko mladih fantov in mož se ni nikdar več vrnilo na svoje domove, gomila jih je pokrila kdo ve kje.

Iskra upora se je začela širiti in tako je začela nastajati vojska, ki je potem nosila odločilni delež pri osvobajanju domovine izpod spon fašističnega jarma. Žrtve so padale, njihova kri ni bila prelita zaman.

Osrednja proslava tega pomembnega jubileja je

bila na dan borca v Zadobrovi pri Ljubljani. Udeležila se jo je velika množica ljudi, nekdanjih borcev enot, katerih trideseto obletnico rojstva smo proslavljali. Mladina je prišla peš iz najrazličnejših krajev. Mladi so hodili po poteh, kjer so se med vojno odvijali tež-

Visoki gostje na proslavi v Zadobrovi pri Ljubljani

ki boji, po krajih, kjer so naši ljudje krvaveli za svobodo, ki jo mi danes lahko tako brezskrbno uživamo.

Družbeno politične organizacije v naši občini so organizirale pohod mladih po poteh Kamniško-zasavskega odreda. Od Litije pa do Zadobrove so prehodili več kot petdeset kilometrov dolgo pot. Z mladinci so bili tudi nekateri borci odreda, ki se je največ zadrževal v okoliških krajih nekje med Savo in cesto Ljubljana-Celje.

Mladi so pred pohodom izdali Bilten in ga naslovili »Po poteh osvoboditve«. Naj zapišem nekaj njihovih uvodnih misli:

»Preteklost naših narodov je bogata in mi, mladi, smo ponosni na svoje starše. Da, 30. obletnico ustanovitve partizanske vojske praznujemo v teh dneh.

Mi, mladi litijske občine smo ponosni, da se odpravljamo na pot, kjer so

pred leti divjale borbe proti okupatorju. Hodili bomo po poteh Kamniško-zasavskega odreda. V skupih besedah pa bomo opisali pretekle dogodke v krajih, po katerih bomo hodili.«

Mladinci so odšli preko Vač na Slivno, po grebenu do Grmač, čez Veliko vas v Senožeti in potem na Janče. Dovolj dolga pot za prvi dan. Ko se je zmračilo, je na Jančah zagorel kres in ob njegovi svetlobi smo poslušali kulturni program. Naslednje jutro je mlade pot vodila čez Gabrje, Vnajarje, Kašeljski grič in čez Zalog do Zadobrove.

Na začetku pohoda je udeležencem izročil prapor predsednik Občinske skupščine tovariš Stane Volk. Na pot jih je pospremil z naslednjimi besedami:

»Dana mi je prijetna dolžnost, da vas v imenu Skupščine občine in družbeno političnih organiza-

TEKSTILCI PO NAJNOVEJŠIH OLAJŠAVAH

Zvezni izvršni svet se je pred kratkim odločil za nekatere olajšave tekstilni industriji. Vlada je dovolila povečanje cen lanenemu, cel vlaknu in še nekaterim drugim surovinam. Prav tako je odobreno povečanje cen preji za 4 do 22 %.

To so že druge olajšave, ki jih v pol leta vlada daje tej najbolj neakumulativni veji gospodarstva, v kateri pa je zaposlenih skoraj 300.000 delavcev. Z novimi ukrepi bodo rešene mnoge težave tekstilne industrije, a še vedno ne vse.

Preskrba s surovinami bo rednejša in ne bo zastojev v proizvodnji, kot se je to dogajalo pretekle mesece. Toda kljub vsemu je ta veja gospodarstva povečala v prvih štirih letošnjih mesecih proizvodnjo za 12 % glede na isto obdobje lani.

Kadar se govori o preskrbi s surovinami (tudi tistimi, ki jih doma nimamo in jih moramo uvažati), menijo tekstilci, da je dosedanja praksa nevzdržna. Oni sicer zagovarjajo zaščito domače industrije, toda kadar ta ne more zadovoljiti potreb, je treba dovoliti svoboden uvoz. Tekstilci trdijo, da je potrebno odprto postaviti vprašanje: ali je bolje uvažati surovino ali pa gotove izdelke.

Tekstilci se zavedajo nepopularnosti zahtev za povečanje cen, a so bili prisiljeni tako ukrepati. Podražitve morajo biti v skladu z odstotkom podražitve vseh dobrin, ki ga je predvidela zvezna vlada. V predni gospodarski zbornici menijo, da je potrebno pri tem narediti še en popravek. Proizvode tekstilne industrije bo treba razdeliti na standardne in luksuzne, ki bi jim proizvajalci lahko sami določali ceno. Visokomodne artikole kupujejo ljudje, ki niso socialno ogroženi in bi porast cen teh artiklov praktično ne ogrožal nikogar.

Štab odreda mladincev, ki so iz Litije peš prišli na proslavo v Zadobrovo. Od leve proti desni stojijo: Slavko URBIC, Tine BRILEJ, Vida REPINA in Hari LEPOLD, čepita pa Franci MALI in Drago JOVANOVIČ

(dalje na 2. strani)

Poročilo požarnovarnostne komisije

Uspešno požarno varstvo

Leta 1970 je izšel Zakon o varstvu pred požarom in o gasilstvu. Zakon natančneje razčlenjuje naloge in odgovornosti posameznih služb do požarnega varstva. Na podlagi tega zakona je delavski svet na svojem zasedanju 18. maja 1971 sprejel Pravilnik o požarnem redu. Delavski svet in Izvršilni odbor podjetja morata skupaj najmanj enkrat letno obravnavati stanje požarne varnosti in izvajanje določil Pravilnika o požarnem redu.

Požarno varstvo v letu 1971

Z dograditvijo predilnice sintetike in nabavo novih strojev se je obseg požarnega varstva povečal, nabavili smo dodatno gasilsko opremo in orodje. Delokrog dežurne gasilske službe in ostalih strokovnih služb je vedno večji. Če ne bi bili zaposleni večji gašenja, bi se zanetki lahko razširili in povzročili občutno škodo.

Gasilskih vaj je bilo lani 48. Na vajah smo obravnavali praktične primere gašenja požara v posameznih oddelkih. Ob uvedbi četrte izmene je bilo potrebno na novo organizirati posamezne desetine, ker je največ članov desetini iz čistilnice in predpredilnice.

Požarno varstvo v I. polletju 1972

Letos je začela obratovati nova bombažna čistilnica, kjer so montirane stabilne plinske protipožarne baterije. Te baterije prično samodejno delovati, kadar naraste v čistilnih strojih in ceveh kritična temperatura. Zaposleni so bili ustno in pismeno seznanjeni z delovanjem jeklenk. S protipožarno avtomatsko napravo niso zavarovani vsi čistilni stroji. Zato je bila za ta oddelek nabavljena dodatna gasilna oprema.

Kljub izrednim varnostnim ukrepom so bili v I. polletju v bombažni čistilnici 4 požari, ki pa niso povzročili večje škode. Analiza požarov je pokazala, da so nastali zanetki za ohišjem ventilatorjev zaradi drgnjenja in trenja nabranih bombažnih kosmičev. Na predlog obratovodstva so bila pri ventilatorjih montirana čistilna vratca, skozi katera je možno čiščenje notranjih prostorov ventilatorjev. Po vpeljavi teh preventivnih požarnih ukrepov v novi čistilnici od 15. 2. 1972 ni bilo zanetkov požara.

V I. polletju 1972 je bilo že 15 zanetkov požarov in sicer: 4 v novi čistilnici, 2 v stari čistilnici, 2 v čistilnici odpadkov, 1 v predpredilnici na flyerju št. 4, 4 zanetki na predilnih strojih, 1 na strehi predpredilnice in 1 na akumulatorskem viličarju.

Vsi požari so bili takoj zaдуšeni, razen v čistilnici ni bilo zaradi zanetka požara nikjer večje škode.

Vodne razmere

V I. polletju je pričel požarni bazen puščati vodo. Odprtine smo zamažili z ilovko in gladina vode se je dvignila. Pri požarnem bazenu so vse zaščitne deske na straneh bazena dotrajane in bo potrebno varovalne naprave

temeljito obnoviti. Požarni bazen je za gašenje večjih požarov nujno potreben.

Skladiščenje lahkovnetljivih tekočin

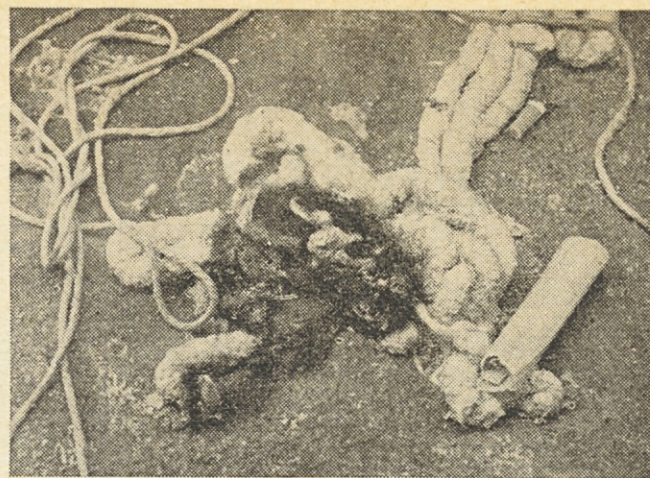
Z ukinitvijo skladišča lahkovnetljivih tekočin podjetje nima primerne skladišča. Shranjevanje in skladiščenje bencina, lakov in barv je dovoljeno le v posebnih prostorih. Služba varstva pred požari je predlagala odgovornim osebam, da se za čas, dokler se ne uredi skladišče tekočin, uredi prostor za skladiščenje nafte za garažo. Osebe, ki ne bodo upoštevale predpisov o shranjevanju lahkovnetljivih tekočin, bodo predlagane v

disciplinski postopek. Precej nedisciplinirani so zaposleni pri odmetavanju cigaretnih ogorkov. Potrebna bo večja kontrola nad osebami, ki kršijo varnostne predpise.

V bombažni predilnici je potrebno stalno čiščenje elektromotorjev in pogona strojev, kjer je največ možnosti za razširitev požara zaradi večje količine prahu. Več pritožb je tudi zaradi nezadostnega čiščenja klimatskih naprav.

Požarnovarnostna komisija je obravnavala stanje požarne varnosti v podjetju skupno z operativnim štabom IGD Predilnice Litija. Na zadnji seji je komisija sprejela plan izobraževanja iz požarnega varstva za celotni kolektiv. Predavanja so predvidena za jesen.

V I. polletju je bilo že 59 gasilskih vaj. V poprečju se je posamezne vaje udeležilo strokovno znanje in strokov-

Zanetek požara na strehi predpredilnice. Vzrok: odvržen cigaretni ogorek. Takšna nedisciplina bi se lahko zelo maščevala. Kadilci pazite, kje in kako ugasnete cigarete.

13 članov kolektiva. Pri tem so zajete tudi vaje ženske gasilske desetine, ki je sodelovala na tekmovanju v Slovenski Bistrici in Gabrovki.

Dežurni gasilci imajo za opravljanje dela potrebno strokovno znanje in strokov-

no kvalifikacijo. Za vse člane gasilskih desetini pa je bilo izvedeno testiranje. Iz doseženih rezultatov je razvidno, da starejši člani kolektiva obvladajo in poznajo ukrepe s področja požarnega varstva.

F. Lesjak

Varnostni tehnik tov. Lesjak razlaga, kako je prišlo do nesreče

Stroj izpulil lase

Pri posluževanju sukalnega stroja (Alma) je vlečni valj zagrabil sukalki lase in jih šop izpulil. Sukalka je pri posluževanju stroja nosila ruto, stroj je zagrabil pramen las, ki je štrlel izpod rute. K sreči je bila poškodba brez hujših posledic. Poškodba pa dokazuje, da so

tudi vrteči valji nevarni. Zato je potreben in umesten predpis, da morajo imeti posluževalci strojev kratko postrižene lase, nositi čepico ali ruto ali pa imeti lase spete s sponko. Večja zaščita sukalnega stroja ni možna, ker bi bilo ob dodatnem zavarovanju samo posluževanje onemogočeno.

NESREČE PRI DELU

Obleka med zobčeniki

Pri posluževanju stroja za izdelovanje papirnatih cevč so zobčeniki zagrabili strojni delavki zaščitno obleko in jo raztrgali. Stroj je ustavila sodelavka. Pri analizi poškodbe smo ugotovili, da so zobčeniki, ki so zagrabili delavko, zavarovani z zaščitnim oklepom. Do mezgode je tako lahko prišlo samo iz dveh vzrokov:

1. delavka je po končanem

mazanju pozabila namestiti zaščitni oklep

2. delavka je premaknila zaščito.

Zaradi prestalega strahu se delavka sama ne spominja, kako je prišlo do nezgode. Na srečo delavka ni bila poškodovana.

Nezgoda nam dokazuje, kako potrebno je, da pred zagonom stroj pregledamo, če so zaščitne naprave pravilno nameščene.

30 let slovenske ...

(Nadaljevanje s 1. strani)

cij Litije pozdravim in vam izročim borbeni prapor Kamniško-zasavskega odreda, ki je med našo NOV spremljal borbe iz borbe v borbo po območju naše občine, da ga ponesete na proslavo 30-letnice naše slovenske partizanske vojske. Še posebno smo lahko ponosni, da po 30. letih sestavljajo to enoto prav mladinci in mladinke, ki so med NOB tudi 70 % sestavljali našo partizansko vojsko.

Z udeležbo na tej pomembni največji proslavi bomo dali še poseben poudarek tej obletnici in bomo ponovno izpričali svojo samozavest in velik ponos, ki nas je navdajal ob ustanovitvi naše prve partizanske vojske, ti ste naše vojske, ki nam je priborila svobodo in ki je tudi v svobodni domovini vse skozi prenašala svoje svetle tradicije na mlade rodove. Na dragocenih izkušnjah te vojske je danes zasnovan tudi koncept našega splošnega ljudskega odpora.

**Dopisujte
v naše glasilo!**

Minulo delo - osnova za formiranje osebnih dohodkov

Minulo delo — ta termin se po sprejetju ustavnih dopolnil pogostokrat pojavlja in to predvsem zaradi tega, ker je vsebina tega načela nagrajevanja večini več ali manj nejasna. Zato je prav, da si o tem ogledamo nekaj splošnih tez.

Kaj je minulo delo

Ustavna dopolnila (21. dopolnilo) uveljavljajo kot ustavno kategorijo pravico delavca, da dobiva osebni dohodek sorazmerno z rezultati svojega dela, ter osebnega prispevka k uspehu in razvoju organizacije, ki ga je dal z vsem svojim tekočim in minulim delom. S tem je doslej pogosto ozko pojmovanje ustavni princip »delitve po delu« razčlenjen in opredeljen kot pravica delavca do deleža pri delitvi sredstev za osebne dohodke na podlagi neposredno doseženega delovnega rezultata in tudi njegovega prispevka k uspehu in razvoju delovne organizacije.

Ozko uveljavljanje načela »delitve po delu« v časovno omejenem smislu trenutno doseženega delovnega rezultata in poslovnega uspeha povzroča nezainteresiranost delavcev za razširitev materialne osnove in ohranjanje mezdno miselnost tudi v pogojih združenega dela. Zato se je kot ustavna kategorija uvedlo **minulo delo**, ki pomeni jasno opredelitev pravice delavca do udeležbe pri delitvi sredstev za osebne dohodke tudi na podlagi prispevka, ki ga je dal v preteklem obdobju in predstavlja eno izmed osnov pri delitvi sredstev za osebne dohodke.

Kdaj se je pojavil ta princip nagrajevanja

Vprašanje pravic iz minulega dela se je dejansko postavljalo že od nekdaj. Če se spomnimo samo na Cankarjevo povest »Hlapec Jernej in njegova pravica«, vidimo da je bilo to vprašanje kot socialni moment prisotno že pred davnimi časi. Kdaj so se zahteve po uveljavljanju pravic pri delitvi rezultatov na osnovi vloženega deleža prvič pojavile, ne moremo ugotovi-

ti, vendar pa vemo, kdaj so se začele uporabljati prve oblike nagrajevanja, ki so upoštevale minulo delo.

Pri prelomu stoletja se je pojavil t. im. **paternalizem**, ki je upošteval (nagrajeval) vernost generacije istemu podjetju. Druga oblika, ki se je pojavila je bil tako imenovani **seniorat**, to so bile pravice starejših delavcev (delovni staž). Značilnost teh oblik je, da te pravice niso bile avtomatične, pač pa so se podeljevale. Pravice niso obsegale samo osebnih dohodkov, pač pa tudi daljše dopuste, zaščito pred odpusti, prednost pri napredovanju itd. Osnovna značilnost dolgotrajne uporabe takega nagrajevanja je v tem, da povzroča večjo socialno stabilnost.

Oblike in merila za upoštevanje minulega dela

Pogosto se pojavljajo stališča, da je upoštevanje minulega dela nekaj čisto novega, kar je treba proučiti, nakar bo šele mogoče to ustavno načelo postopoma uveljaviti. Tudi nekaj poskusov opredeljevanja osnov in meril za upoštevanje minulega dela v lani sprejetih samoupravnih sporazumih je verifikacijska komisija zavrnila kot premalo proučene in ne dovolj utemeljene. Zato se v sedanjem trenutku zastavljajo naslednja vprašanja:

- ali že uveljaviti načelo minulega dela v praksi
- ali upoštevati delo v sedanjosti ali prejšnjih delovnih organizacijah
- katere kazalce upoštevati pri določanju obsega in intenzivnosti minulega dela
- na kolikšen del osebnih dohodkov naj se uporabi načelo minulega dela

Glede na aktualnost teme bomo podali posplošen odgovor na ta vprašanja.

A. Ali že uveljaviti načelo minulega dela v praksi

Ustavno načelo velja in vsak član delovne skupnosti ima pravico zahtevati, da se pri delitvi sredstev za osebne dohodke upošteva njegovo minulo delo. Zato je vsaka delovna organizacija dolžna iskati in uveljavljati primerna merila za upoštevanje minulega dela. Na osnovi praktičnih izkušenj in teoretične obravnave pa bo možno izdelati nekatere modele, ki bodo širše uporabni.

B. Ali upoštevati delo v sedanjosti in prejšnjih delovnih organizacijah

Odgovor na to vprašanje bazira na dejstvu, da je delavec s svojim delom povečeval sklad delovnih sredstev v družbeni lastnini in bi zato moral imeti pravico do deleža iz vsega minulega dela. Iz tega pa ne izhaja, da bi morale imeti vse delovne organizacije enaka merila. Normalno bi bilo, da se delo v sedanjosti upošteva intenzivneje kot delo v drugih delovnih organizacijah. S širšega družbenega vidika pa se te pravice v različnih delovnih organizacijah medsebojno kompenzirajo. — (pokrivajo)

C. Katere kazalce upoštevati pri določanju obsega in intenzivnosti minulega dela

Pri opredeljevanju obsega pravic iz minulega dela, opazimo tri vrste kazalcev:

- delež akumulacije, ki ga je prispeval posamezni delavec (vrednostni kazalec)
- delo, ki ga je posamezni delavec opravljal (fizični kazalec) in
- čas, ki ga je posamezni delavec prebil v organizaciji (časovni kazalec).

—Vrednostni kazalec — delež akumulacije:

Ta kazalec je problematičen iz več vidikov. Akumulativnost delovne organizacije ni namreč odvisna samo od stopnje produktivnosti, ampak predvsem od ekonomskega sistema (delitev med družbo in delovno organizacijo). Poleg tega je izredno težko ugotavljati delež posameznega delavca. Vsled tega bi se ta kazalec lahko uporabil le izjemoma.

— Fizični kazalec — delo

Ta kazalec pomeni opredelitev zahtevnosti delovnih nalog, ki jih je opravljal delavec v posameznih časovnih obdobjih in bi še najbolj točno opredeljeval prispevek delavca v združenem delu. Ta kazalec je tudi lažje ugotavljati, kot delež delavca v ustvarjeni akumulaciji.

— Časovni kazalec — čas

Čas, ki ga je posamezni delavec prebil na delu (staž), je najlažje objektivno ugotovljiv. Seveda pa moramo ločiti delovni staž v delovni organizaciji, kjer je delavec trenutno zaposlen in delovni staž v drugih (prejšnjih) delovnih organizacijah.

Višina sredstev za uveljavljanje pravic iz minulega dela

Sredstva osebnih dohodkov za upoštevanje minulega dela niso prepisana in jih mora za svoje potrebe določiti vsaka delovna organizacija. Dokler s samoupravnimi sporazumi o delitvi donodka in osebnih dohodkov ni določen okvir ten sredstev se smatra, da bi obseg ten sredstev moral biti skromnejši (5–20 % vseh sredstev za osebne dohodke). Tako naj bi ona uporaba načel minulega dela v začetku manj intenzivna, dokler se ne bi v začetnem obdobju s praktično uporabo ta merila verifikirala. V dosedanji sistem se morajo postopoma in dovolj previdno vgrajevati ti novi elementi in le to lahko zagotovi normalen razvoj in motivacijo vseh delavcev za doseganje najboljših delovnih rezultatov.

Ali se minulo delo pojavlja že v dosedanji praksi

Kot smo ugotovili, se vprašanje pravic iz minulega dela pojavlja že od nekdaj in zato je tudi razumljivo, da se primeri upoštevanja minulega dela pojavljajo že v dosedanji praksi delovnih organizacij, tudi pri nas. Značilno je, da smo doslej te pravice ute-

meljevali iz socialno — humanitarnih vidikov. Nekatere osnove, ki jih v praksi že uporabljamo, so sledeče:

- upoštevanje celotne delovne dobe kot merilo dodatka za staž,
- posebne nagrade in darila za jubilate,
- nagrade ob upokojitvi,
- regresi za uporabo počitniških domov za upokoje,
- daljši letni dopust za delavce z daljšim stažem,
- prednost delavcev z daljšim stažem pri napredovanju in strokovnem izpopolnjevanju,
- prednosti delavcev z daljšim stažem pri reševanju stanovanjskih vprašanj.

Ti primeri kažejo, da je bilo **minulo delo**, čeprav ne pod tem imenom in tudi ne kot ustavni princip, že tudi doslej prisotno v praksi naših delovnih organizacij. Ustavno dopolnilo pomeni praktično samo potrditev določenih teženj in izkušenj in hkrati tudi vzpodbudo za poglabljanje obstoječih in razvijanje novih oblik, ki naj zagotavljajo optimalno motivacijo vsakega delavca za doseganje boljših uspehov delovne organizacije in družbene skupnosti.

Zatrpanost ali ...?

Kako hitro priti do električnih napeljav v predpredilnici?

Ni prehoda!, a bi vendar moral biti

Gradbišče se iz dneva v dan spreminja

RAZGOVOR Z DELAVCI

Letošnja sezona bo naporna

Preselimo se za kratek čas v Novigrad, kjer naši delavci preživljajo svoj dopust. Skrbí so ostale doma, tu se hočemo odpočiti, naužiti sonca in morja. Brez skrbí se zlekemo na dobro urejeni plaži. Toda vsi, ki so v Novigradu, le niso brez skrbí. Petnajst članov kolektiva se vsak dan trudi, da bi se ostali počutili kar najbolje. Zanje ni praznika, ni nedelje, odpočijejo se šele, ko se vrnejo na svoja delovna mesta v Litijo. Za naš pogovor smo izbrali štiri izmed njih.

VENO PAJER, upravnik našega počitniškega doma že četrto leto, pravi, da se najbolje počuti, ko za trenutek lahko sede v prijetno senco pred svojo »rezidenco«. Marsikdo si pravi, da je upravniku še najlepše, ker dela tako nima veliko, samo malo tu pa tam pogleda in vsega je konec. Pogovarjala sva le dobre pol ure, pa je moral v tistem času vsaj trikrat pomagati sodelavcem.

Letošnja sezona bo težka, mogoče težja, kot je bila prva, ko sem prišel sem. Takrat nisem vedel, kje bi kakšno stvar dobil, nikogar nisem poznal. Teh težav sedaj nimam, toda letos je tako težko dobiti meso, solato in še druga živila. Zjutraj smo dve uri čakali, da bi dobili svežo solato, pa je ni bilo. Ostala je samo še ena možnost. Z avtom sem moral do kmeta in dobil sem jo kar na vrtu, drugače pa bi za kosilo morali pripraviti konzervirano rdečo peso. Gostje najbrž ne bi bili najbolj navdušeni. Toda to ni edini primer, slučajno se je zgodilo danes.

— Kako je bil počitniški dom zaseden v predsezoni?

»Precej slabo. Čudí me to, da sedaj v sezoni prihajajo delavci brez otrok ali pa z majhnimi otroki. Vsi ti bi lahko letovali že v predsezoni, da bi tako v sezoni res lahko letovali tisti delavci, ki imajo šoloobvezne otroke. Tudi morje je bilo letos izredno toplo. Prihodnje leto bo treba pri razdeljevanju še bolj upoštevati to načelo. Škoda je, da tolikšna investicija, kot je počitniški dom, ni bolje izkoriščena.«

— Ste z gosti zadovoljni?

»Sem. Vsi se držijo določene reda, upam pa, da so tudi oni zadovoljni z nami.«

— In strežno osebje?

»Zaenkrat nobenih težav. Dekleta vedo, da se je treba

žrtvovati, če hočemo, da bodo imeli drugi čimboljši dopust. Mi ne gledamo ne na ure, ne na dneve. Letos smo se dobro »ujeli«, če lahko tako rečem, ko ocenjujem naše delo.«

— Katero delo je za vašo ekipo najtežje?

»Postrežba. Skoraj vsi gostje pridejo naenkrat h kosilu in vsak ga hoče takoj dobiti. Ker je naša jedilnica v terasah in so med njimi stopnice, morajo dekleta vso hrano znositi. To pa zahteva mnogo več časa in naporov. Ljudje morajo razumeti, da nimamo izolanih servirk, ampak dobimo dekleta iz proizvodnje, ki imajo do takšnega dela veselje. Če bi hrano lahko vepeljale k mizi na vozičku, bi bila postrežba še hitrejša in boljša.«

— Kolikokrat na teden prirejaté družabne večere?

»Dvakrat tedensko pečem čevapčice, različne in še druge specialitete na žaru. Prav tako imamo ta dva večera tudi glasbo, da se vsi lahko zavrtijo. Mislim, da je dvakrat v tednu takšna zabava kar dovolj za nas in za tiste, ki so na dopustu tudi.«

— Morate tudi ponoči kdaj posredovati?

»Večkrat se zgodi, da sumljivi ljudje v poznih večernih urah zavijejo med naše hišice in takrat je treba nekaj ukreniti. Dobro sodelujemo s postajo ljudske milice v Novigradu. Težava je samo v tem, da nimamo nobenega sredstva, da bi jih lahko hitro obveščali. Pogrešamo telefonsko zvezo.«

— Imate ob koncu pogovora še kakšno željo?

»Da bi čimveč članov kolektiva prišlo sem in bi se tu dobro počutili in odpočili.«

NADA PONEBSEK je prvič zavrtela kuhavnico v Novigradu leta 1959. Potem je vsako leto kuhala dopustnikom čez celo poletje, le enkrat je

zbolela in bila na morju samo pet dni. Drugače je zaposlena v stročarni.

— Ali pripravite jedilnike za več dni vnaprej?

»Ponavadi zvečer za naslednji dan, vedno je odvisno, kaj bo upravnik pripeljal — in česa ne bo dobil. Zvečer predno zaspi vse pretuhtam, kaj bom potreboval naslednji dan.«

— Kdaj pa začnete pripravljati kosilo?

»Že takoj zjutraj začnem, saj gostje ga morajo ob dvanajstih že dobiti na mizo. Popoldne začnem delati za večerjo, ob nedeljah sem od treh naprej prosta.«

Nobena od deklet ni brez dela, večkrat ga je preveč. Zgodi se, da tiste, ki morajo najbolj delati, ostanejo brez kosila.

»Za izredne goste je tudi že zmanjkalo, za redne še nikoli. Včasih se tudi kuharice odpovemo kosilu in smo zadovoljne s solato ali sendvičem.«

— Ko vam sporočijo, koliko kosil morate pripraviti, kako potem določite količino hrane, ki jo morate pripraviti?

»Tu sem že toliko let, da že poznam vso posodo in ne potrebujem za pripravo obrokov nobene tehtnice. Vem že na pamet, koliko mora biti, da bo dovolj, ker tudi ostajati ne sme.«

— Se vam je v teh letih že kdaj zgodilo, da kakšno jed niste solili ali kaj podobnega?

»Edino enkrat se spomnim, da sem v naglici namesto soli zagrabila acitron in z njim »solila« fižol. Da sem ga položila, sem hitro opazila, fižol še enkrat oprala in tako ni bilo hujših posledic. Drugače se ne spomnim, da bi se mi pripetilo kaj hudega.«

— Vas doma čaka družina?

»Ne.«

— Kdaj pa se od te vsakodnevne napetosti odpočijete?

»Šele po koncu sezone, ko se vrnem domov.«

— Ste z dohodki, ki jih prejimate za svoje delo zadovoljni?

»Ni kaj reči.«

SONJA POTISEK skrbi, da ljudje kljub soncu in vročini niso žejni. S sodelavko se vsak drugi dan izmenjujeta za točilno mizo. Tudi ona je v Novigradu že četrto leto.

— Kaj delate tisti dan, ko ne strežete za točilno mizo?

»Pomagam pri kosilu, drugače sem prosta.«

— Se med tem časom sončite in kopate?

»Včas h grem tudi na plažo, največkrat pa sem utrujena od prejšnjega dne, saj se zvečer gostje tako radi zadržijo in potem grem pozno spat.«

— Katerih pijač pa prodate največ?

»Sedaj je šele začetek, ljudi bo vedno več. Največ prodaja

mo piva in oranžade, precej pa gre tudi sokov in brizganec.«

— Imate z gosti tudi težave, saj se zgodi, da kdo le malce pregloboko pogleda v kozarček?

»Ravno hudih stvari ni. Tu so ljudje samo teden dni in potem se vrnejo domov.«

— Ste za svoje delo primereno nagrajeni?

»S plačo sem zadovoljna, jasno je, da je hrana, ki jo tu dobimo tudi nekaj vredna.«

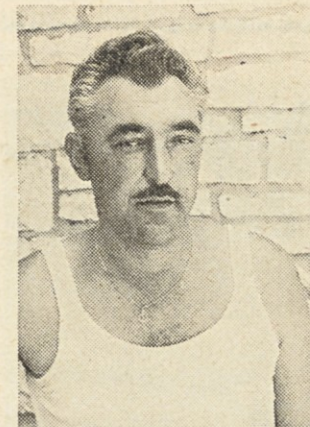

— Tu ob vaši točilni mizi ljudje radi postojijo in malo poklepetajo. Ali tudi kaj pokrtizirajo?

»Večkrat sem že slišala, da noben počitniški dom v okolici nima tako dobre hrane kot naš. V glavnem mislim, da so ljudje zadovoljni, med dvesto gosti pa se vedno najde kakšen, ki mu ne bo vse prav, toda to še ni sodba večine.«

— Imate pri svojem delu kakšne posebne težave?

»Točilno mizo bi morali povečati, večkrat je premajhna. Dobro bi bilo, če bi bila vrata na teraso tu spredaj in tako ne bi bilo treba hoditi tako daleč naokrog. Samo zaenkrat ni prostora, bi pa nam prihranili tako precej korakov.«

PETAR ZIGANTE, član našega kolektiva, ki še ni bil nikoli v Litiji, čuva počitniški dom deveto leto. Sedaj v sezoni opravlja še razna druga dela.

»Na delo pridem zjutraj ob šestih in sem tu ves dan. Čistim počitniško naselje in plažo, skladiščim hrano in pijače in pomagam še pri drugih delih.«

— In kakšno je vaše delo v mrtvi sezoni?

»Vsak dan pridem sem, zračim in čistim hišice, opravič manjša popravila, če je to potrebno. Zvečer pa čuvam, da ne bi kdo napravil kakšno škodo.«

— Ali večkrat pridejo tuji ljudje?

»So že prišli in ko sem jih spraševal, kaj iščejo tu, so dejali, da so se izgubili. Kaj hujšega se mi še ni zgodilo.«

— Kako, da ste prišli k našemu podjetju za čuvaja?

»Delal sem na neki vrtnariji, potem pa pri zidarjih. Brat je čuval že prej mariborski počitniški dom in tako je menj svetoval to službo, ker je Litija ravno takrat iskala drugega čuvaja.«

— Stanujete v Pineti?

»Ne. Na delo prihajam iz Novigrada, kjer imam družino. Zaposlena je tudi žena. Imava dva otroke in življenjski stroški štiričlanske družine so ob današnji draginji sorazmerno veliki.«

— Ste za svoje delo primereno nagrajeni?

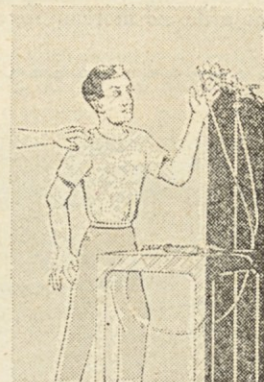
»Plačo so mi precej dvignili, v sezoni je kar dobra, slabše pa je izven sezone. Tu sem cele dneve in bi za tako dolg delavnik le moral dobiti nekoliko več.«

— Zaslužite več ali manj kot čuvaji sosednjih domov?

»Lani je imel kranjski nekaj več, za letos pa ne vem. V sezoni je kar dobro, le v mrtvi sezoni je malo premalo.«

— Dobili ste uniformo, vam pri delu kaj pomaga?

»Čisto drugače je, če neznanca ustavi človek v uniformi, saj se te največkrat že od daleč umaknejo. Potreboval bi še orožje, ker so kriminalna dejanja vedno bolj pogosta.«

Proč z mastnimi
rokami — sicer
eksplozija

— dopusti — počitnice — dopusti — počitnice —

Vsi posnetki na tej strani so iz našega počitniškega doma v Novigradu. Gostje se letos lahko sončijo na novo urejeni plaži, kjer je dovolj prostora za vse, ki si želijo sonca in porjavelo kožo.

Dovolj prostora je tudi v naši jedilnici, 250 ljudi lahko sprejme in urna dekleta jih zelo hitro postrežejo. Hrana je dobra, dobite lahko ledeno mrzle pijače.

Za vse navdušene balinarje so letos preuredili balinišče, ki je resnično vedno zasedeno, celo noč ne prežene strastnih igralcev. Na eni izmed slik vidite tri najmlajše, morda bodoče »fabričane«. Tudi zanje je lepo poskrbljeno, prostora, kjer se lahko igrajo in skačejo je dovolj. Tudi morje je ob obali dovolj plitvo, da se lahko v spremstvu staršev podajo v vodo in začnejo s prvimi plavalnimi zamahi.

Vsak torek in petek upravnik tov. Veno Pajer obleče bel predpasnik in si posadi na glavo kuharsko kapo. In kaj to pomeni? Začetek dru-

žabnega večera s čevapčiči, različji in drugimi specialitetami na žaru. Ne pozabite! Če še nikoli niste jedli kranjske klobase, pčene na žaru, potem jo morate poskusiti v Novigradu in videli boste, kako je odlično pripravljena. In če ob vsem tem zvrnete še kzarček dobre kapljice, s ka-

tero je naša klet zmeraj dobro založena in se zavrtite z veselo družbo, vam bodo na letošnje počitnice prav gotovo ostali lepi spomini.

Objektiv je ujel še celotno »ekipo«, ki dela v Novigradu, na posnetku manjka samo perica. Zavedati se moramo, da morajo ti ljudje precej žrtvovati, da je dopustnikom kar najlepše, da se počutijo kot doma. V prijetni senci borovega gozdička se boste odpočili in si nabrali novih moči za vsakdanje delo. Ko se boste vrnili na svoja delovna mesta, boste svoje delo z novimi močmi lažje in bolj opravljali.

Samoupravljanje je delavcu neodtujivo

Vsak dan lahko v dnevnem časopisju preberemo novice o delu sindikatov v zveznem, republiškem, občinskem merilu ali pa o delu posameznih sindikalnih organizacij v podjetju. Sindikati so v zadnjih letih pridobili nove kvalitete in se danes uspešno vključujejo na vsa področja družbenega, političnega in ekonomskega življenja naše družbe. In kako je s sindikati v naši občini? O njihovem delu in pa o delu občinskega sindikalnega sveta smo se pogovarjali z njegovim predsednikom tov. STANETOM PUNGERČARJEM. Tov. Pungerčar je tudi poslanec gospodarskega zbora slovenske skupščine in nam je odgovoril tudi na nekaj vprašanj o delu republiškega poslanca.

»Najprej nekaj osnovnih podatkov o občinskem sindikalnem svetu. Sedanjí sestav je bil izbran na občnem zboru marca 1969 in šteje 21 članov, v predsedstvu je devet članov. Komisije občinskega sindikalnega sveta imajo po pet članov in so naslednje:

- komisija za samoupravljanje
- komisija za družbeno-ekonomske odnose
- komisija za organizacijska in kadrovska vprašanja
- komisija za rekreacijo in šport

— uredniški odbor, ki pa ima samo tri člane.

Mandat občinskega sindikalnega sveta in vseh njegovih organov traja štiri leta. Na plenarna zasedanja so povabljeni vsi predsedniki osnovnih sindikalnih organizacij v občini in to je potem tudi najširši organ.

— Sindikati danes niso več tisto, kar so bili pred štirimi ali petimi leti. Kaj jim je dalo nove razsežnosti pri delu?

»Sindikat je bistveno spremenil vsebino dela. Prej se je zanimal za vprašanja standarda in delitve nekaterih materialnih dobrin. Pred tremi leti je sindikat začel dopolnjevati svoje delo in tako postajal vedno bolj prisoten pri nastajanju najrazličnejših gospodarskih in razvojnih načrtov republike, občine ali gospodarske organizacije. Sindikat se zavzema, da je potrebno ob nastajanju raznih družbeno ekonomskih načrtov upoštevati ekonomski položaj ljudi v proizvodnji, ne smejo pa se potisniti v stran vzgojni, zdravstveni, stanovanjski in drugi problemi.

— Nove možnosti so sindikatu prinesla tudi ustavna dopolnila, ki so že sprejeta in prav tako lahko tudi v drugem delu pričakujemo nekatere spremembe.

»Pri teh spremembah je potrebno omeniti 31. ustavno dopolnilo, kjer je jasno rečeno, da sindikat ne dela v imenu delavcev, ampak da delavci, združeni v sindikatih, razvijajo in uresničujejo družbeno samoupravljanje in socialistične samoupravne odnose, zagotavljajo svoj vpliv na družbeno odločanje in uveljavljajo svoje samoupravne pravice.

To terja večjo povezanost vodstev sindikata v delovnih organizacijah v občini in na drugih nivojih s članstvom, organiziranjem v organizaci-

jah združenega dela. Le tako se lahko črpa moč sindikatov za uresničevanje nalog in programa, ki ga v grobih obrisih postavlja to ustavno dopolnilo.

— In program občinskega sindikalnega sveta?

»Na občnem zboru občinskega sindikalnega sveta je bil sprejet program dela in pa akcijski program. Z njima so si sindikati v občini zastavili svoje osnovne naloge: nadaljnji razvoj samoupravljanja v delovnih organizacijah, vključevanje sindikatov v izdelavo družbenega in ekonomskega razvoja občine — ena izmed pomembnih nalog je tudi izobraževanje v sindikatih, tu je predvsem misljeno družbeno politično izobraževanje. Konkretna naloga je bila tudi akcija tisoč.

— Lahko poveste nekaj več o akciji tisoč?

»Šlo je za odpravo najnižjih osebnih dohodkov. Sindikati so smatrali, da bi morali osebni dohodek za polni delovni čas, ki bi bil nižji od tisoč din povečati, da nihče v občini ne bi zaslužil za polni delovni čas manj kot sto tisoč starih din. Akcija je potekala v redu in že smo zavzeli nova stališča: akcijo je treba nadaljevati in postaviti kot cilj, da se v naši občini uveljavi kot izhodišča na osnova, da naj bo za polni delovni čas in izpopolnjevanje zahtevanih delovnih obveznosti najnižji osebni dohodek 1200 din. Manj kot 1200 din prejema v naši občini še 444 delavcev in delavk. Na plenarni seji smo ugotovili, da je ob dosedanjih podražitvah tolikšen dohodek minimum za pokrivanje življenjskih stroškov družine. Sprejeli smo tudi stališče, da je potrebno v enem letu, to je do maja 1973 doseči, da noben delavec v naši občini ne bo za polni delovni čas prejemal manj kot 1200 dinarjev mesečnega osebnega dohodka. Če hočemo doseči ta cilj, bomo morali delati vsi, predvsem pa vodstva sindikalnih organizacij v delovnih organizacijah.

— In druge današnje aktualne naloge?

»Ena od pomembnejših bo organizacija javne razprave ob drugi fazi ustavnih sprememb, ki bodo nadalje razvijale družbeno politični in komunalni sistem in bodo zelo pomembne za razvoj komunice.

Druga takšna naloga bo izvedba volitev v družbeno po-

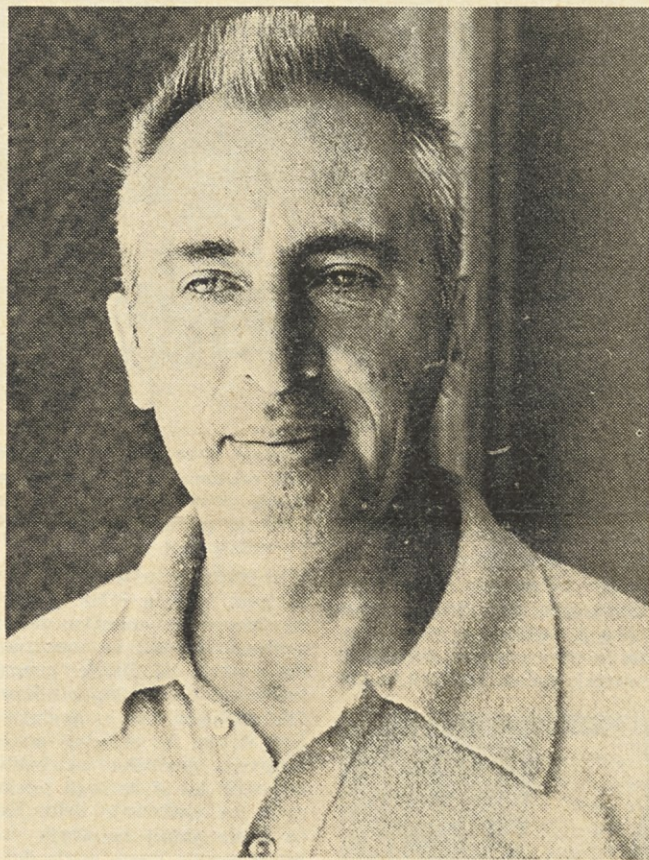
litične skupnosti, ki bodo prihodnje leto. Ta naloga je pomembna zato, ker s spremembami družbeno političnega sistema vnašamo v skupščinske organe novost — delegatski sistem.

— Kakšne so prednosti novega sistema?

»Delegatski sistem ima to prednost, da bodo vse samoupravne skupnosti od delovnih organizacij do krajevnih samoupravnih in družbeno političnih skupnosti določale in izvolile svoje delegate, ki bodo zastopali in izražali interese sredine, ki jih je izvolila. Pri tem je bistveno vprašanje odnosov in odgovornosti — delegat bo predvsem odgovoren sredini, ki ga je izvolila.

naloge, za katere jih pooblasti. Druga novost ustavnih dopolnil je ta, da delavec odloča o rezultatih svojega dela, ugotavlja in deli dohodek, prav tako delavec sodeluje in odloča o enostavni in razširjeni reprodukciji. Glede na tako široko zastavljene naloge je predsedstvo Občinskega sindikalnega sveta sklenilo, da je potrebno razširjen program predložiti v obravnavo konferenci, pripraviti poročilo o dosedanjem delu in se organizacijsko usposobiti za uresničitev programa in nalog, ki stojijo pred nami.

— Do sedaj smo se pogovarjali le o delavcih, zaposlenih v družbenem sektorju. Kako pa je z delavci, ki dela-

— Kako pa je z razvojem samoupravljanja v litijski občini?

»Občinski sindikalni svet je v prvi fazi gradil svojo dejavnost na uresničevanju petnajstega ustavnega dopolnila, ki je imel v svoji osnovi namen ugotoviti samoupravne odnose in postaviti širše organe samoupravljanja. Člani občinskega sindikalnega sveta so zato obiskali vse gospodarske organizacije v občini in ugotovili, da so se osnovna načela tega ustavnega dopolnila tudi primerno uveljavila v statutih podjetij, obenem pa tudi uresničila v praksi.

Z delavskimi ustavnimi dopolnili (21, 22, 23, k zvezni ustavi) pa gremo še korak naprej. V ospredje je postavljen delavec s samoupravno pravico, ki izvira iz temeljne organizacije združenega dela. Bistvena kvaliteta teh novih odnosov je ravno v tem, da je delavcu samoupravljanje neodtujivo. Delavec prenaša na svoje izvoljene organe tiste

jo pri zasebnikih, še vedno pa ostaja odprto vprašanje kmetov?

»V zadnjem času tečejo pravice za vključitev teh delavcev v sindikate. Občinski sindikalni svet že dela pri pripravi za uresničitev kolektivnih in delovnih pogodb med delavci in zasebnimi obrtniki. Te pogodbe naj bi izenačile pravice in dolžnosti delavcev, ki delajo pri zasebnikih s pravicami delavcev, zaposlenih v družbenem sektorju.

V teku so razprave, da bi se sindikalno organizirali tudi kmetje in kmečki delavci, ki so na tak ali drugačen način povezani z družbeno proizvodnjo. Računamo, da bo tudi 8. kongres Zveze sindikatov Slovenije o tem razpravljati in zavzel dokončna stališča in sklepe. Če se sindikalno organizirajo tudi kmetje, bodo tako praktično skoraj vsi delovni ljudje v občini organizirani v sindikatih.

— Še eno vprašanje, ki zadeva predvsem našo delovno organizacijo. V prihodnjih letih bomo morali ukiniti nočno delo žena in mladine. Da bo to izredno težka naloga, ni treba posebej poudarjati — zanima nas vaše mnenje?

»Sindikati in drugi predstavniški organi z veliko zavzetostjo razpravljajo o nočnem delu žena in mladine z namenom, da se pripravijo ustrezni sklepi in dokumenti za postopno odpravo nočnega dela žena in mladine. Znano je, da so ta vprašanja najbolj pereča v tekstilni industriji vseh vrst. Podjetja bodo morala pripraviti načrte, kako organizirati proizvodnjo, ko žene ne bodo več delale ponoči. Ponekod to vprašanje rešujejo z zaposlovanjem moške delovne sile na nočnih izmenah. Moram povedati, da bodo sindikati na vseh nivojih vztrajali in zahtevali, da se uresničujejo načrti za odpravo nočnega dela žena in mladine. Obenem pa se zavedajo, da bo to potegnilo za sabo celo vrsto nerešenih problemov, kot so: razbremenitev žena doma, dobro organizirano otroško varstvo, vprašanje družbene prehrane, itd. . .

— Ste poslanec gospodarskega zbora slovenske skupščine. V čem je največja odgovornost poslanca?

»Delo poslanca je odgovorno, ker je povezano z odločitvami, kjer je potrebno poleg interesov volilne enote upoštevati tudi širše interese ljudi in jih vzklajevati. Slab zakon, ki ga sprejme skupščina, lahko v življenju povzroči nasprotno procese od predvidenih. Ko že govorim o odgovornosti, lahko povem, da tudi v republiki med posameznimi regijami zasledimo nasprotno interese, cilje in želje. Na osnovi razprav in odločitev moramo vzklajevati take interese — to pa je tudi ena izmed odgovornosti. Takšna vprašanja se pojavljajo predvsem sedaj, ko je v javni razpravi srednjeročni gospodarski in družbeni razvoj naše republike.

— Delo pri sindikatu v občini in delo poslanca se gotovo dobro dopolnjujeta?

»Delo v gospodarskem zboru skupščine zahteva dokaj tesno povezanost v občini. Udeležujem se sej občinske skupščine, raznih posvetovanj gospodarstvenikov in sam neposredno kontaktiram z ljudmi iz delovnih organizacij. Gospodarska problematika občine mi je dobro poznana, prav tako mi niso tuji problemi drugih področij občinskega življenja, zato se lažje vključujem v delo republiške skupščine. Poleg tega se moram od časa do časa udeleževati tudi sej Občinske skupščine Moste-Polje, kjer sem bil tudi izvoljen za republiškega poslanca. Proučevanje skupščinskega materiala pa mi večkrat pobere tudi proste sobote in nedelje.

T. Štrus

Volna z drevesa - bombaž

Kdor potuje, ima kaj pripovedovati. John Mendeville iz St. Albansa v Angliji se je leta 1321 odpravil na dolgo potovanje in med 1357 in 1371 izdal knjigo, zasnovano kot v francoščini pisan priročnik za potovanje v Sveto deželo. Knjiga je bila prevedena v več jezikov in je bila v srednjem veku priljubljena čtivo. V tej knjigi, ki je napisana bolj po tujih virih kot iz lastnih doživetij, beremo med mnogimi fantastičnimi zgodbami tudi tole:

»In v Indiji sem videl sadeže, ki so bili podobni bučam. Ko so dozoreli so užiti. V njih najdete majhno žival iz mesa, kosti in krvi kot bi bila majhno jagnje z volno. Pojeste lahko sadež in bil nad tem čudežem poln občudovanja.« Mandelvillejev sodobnik je uporabil rastlinsko žival, ki daje volno, na lesorezu.

Predstava o »Planta tataria Bovec«, o tatarski rastlinski ovci, o ovcu na drevesu, o bombažni ovcu (besedna igra Wollschaf auf dem Baum, Baumwollschaf) se je v Evropi odražala stoletja. Kasnejši avtorji so povzeli Mandelvillejevo nenavadno razodetje in mu pridali še več fantazije. Rastlinska ovca naj ne bi rasla v sadežu na drevesu, ampak na steblo neposredno iz zemlje (Slika, ki prikazuje ovco, rastočo na nekaki togi popkovini, je nenavadno zanimiva).

V teh časih, ko so bili ljudje pripravljeni verjeti nenavnim storijskim ovcam, rastočim na rastlinah, je bil bombaževca in s tem tudi bombaž poznan že več kot 4000 let.

Najstarejša sled za bombažem nas vodi k Indu, k naselbini Mohenjodaro, približno 350 km severovzhodno od Karačija v Pakistanu. Tam so namreč našli v srebrni vazi kos bombažne tkanine, katerega starost cenijo na okrog 5000 let. Srebrne soli so nam tako verjetno ohranile tkanino, narejeno 3000 let pred našim štetjem. Tudi Kitajci so poznali bombaž že zelo zgodaj. Vendar v začetku mehkih rastlinskih vlaken še niso cenili kot tekstilne surovine, ampak so se bolj radovali nežnih, a hitro minljivih cvetov bombaževca. »Mesto je bilo polno bombaževih cvetov« piše v nekem starem sporočilu. Če hočemo slediti bombažu kronološko, moramo skočiti v Južno Ameriko in občudovati spretnost, s katero so prebivalci Peruja v tistih časih znali prestati tkati iz volne z drevesa. Dokaz so nam prti, v katere so zavijali mumije v letih okrog 2000 pred našim štetjem, ki so se ohranile zaradi suhega in vročega podnebja.

Toda povrnimo se v Indijo in se seznanimo z najboljšim zapisom o uporabi bombaža. Pravoznanska sanskritna literatura iz zadnjega tisočletja pred Kristusom rojstvom vsebuje namreč zakon, da mora biti darilna vrhica bramanov narejena iz bombaža. Mnogo informativnejši pa so že zapisi Herodota (490–424):

»Indijci imajo divje rastoče drevo, ki nam daje namesto sadežev nekakšno volno

podobno ovčji, le da je še finjša in lepša. Iz nje delajo obleke«.

Teofrast (372–287), grški filozof in najpomembnejši neposredni Aristotelov učenec dopolnjuje Herodota z opisovanjem grmičastega bombaževca in indijskih kultur bombaževca: »Drevesa, od katerih Indijci izdelujejo svoje obleke, imajo listje

kot črna murva, sama rastlina pa je bolj podobna šipku. Sade jih na ravnini v vrstah, tako da je videti od daleč kot vinograd.«

Grki so se seznanili z bombažem na pohodu Aleksandra Velikega (356–323) v Indijo. Dva udeleženca vojne, ki je trajala od 327–325, sta nam zapustila o tem nekaj zapisov. Prvi poroča o tri do štiri čevlje visokem drevesu, iz katerega semenskih strokov jemljejo semena, da pridobivajo vlakna. Drugi spremljevalec Aleksandra, ge-

neral Nearhos je poročal, da je platno, ki ga tko iz teh vlaken, finejše in bolj belo kot katerokoli drugo. Zelo natančno je tudi opisal bombažna oblačila Indijcev. Nosili so srajce, ki so segale do sredine nog, ogrinjalo okrog ramen in turban, zavito okrog glave.

Spretnosti tkanja nepopisno tankih bombažnih tkanin nismo po Indijcih nič več dosegli. Pesniki so nežne tkanine opsovali kot »tkaniveter«.

(Dalje prihodnjič)

Upokojeni so bili

Tokrat smo se poslovili od šestih članov kolektiva, ki so odšli v zaslužni pokoj. V tovarno ne bodo več prihajali na delo, delali pa bodo vse mogoče druge stvari. Nekateri bi še redno delali, pa jim zdravje tega ne dopušča. Vsem je življenje prineslo veliko dobrih in slabih trenutkov. Čisto kratek izrez iz njihovega življenja smo tudi zapisali.

ANTON CEGLAR je delal v predilnici 19 let. Rodil se je čisto na drugem koncu Slovenije, Hrušica pri Podgradu je bila njegova rojstna vas. Blagovžno primorsko narčje ga še danes izdaja.

»Devet let sem bil star, ko mi je umrla mati, tri leta smo bili z bratom, sestrama in očetom sami. Ko smo dobili mačeho, je bilo treba od doma.«

In kam ga je vodila pot. Kot toliko drugih je odšel na kmete služiti. Po štirih letih so ga poklicali v vojsko, kjer je moral ostati tri leta. Vrnil se je domov, a so ga kmalu zopet poklicali. Aprila 1941 so ga odpeljali Italijani in ga kot politično sumljivega zaprli za 46 mesecev na Sardiniji. S prekomorskimi brigadami se je potem vrnil v domovino in jo prepešal po dolgem in počez.

— Kako to, da vas je pot potem zanesla ravno v Litijo?

»Kot partizan sem šel tu in sem shranil v Litiji nekatere stvari. Vrnil sem se v domačo vas in videl, da ni več nikogar. Napotil sem se v svet. Osem let sem delal pri železnici. Prišel sem na obisk v Litijo, spoznal svojo sedanjo ženo...«

Hišo sta z ženo uredila, sedaj je kupil še televizor, za razvedrilo ho obdeloval vrt.

»Sedaj bova malo uživala, kolikor časa nama pač bo dano.«

IVAN REBOLJ se je rodil v Litiji leta 1916. Ko mu je bilo dvajset let se je zaposlil v predilnici, a je še istega leta

odšel v Kranj. Med vojno je bil v najrazličnejših krajih Evrope kot vojni ujetnik, delavec, partizan, ranjenec in zapornik. Na začetku vojne je bil ujetnik in leta 1942 je v Nemčiji postal civil. Delal je pri nekem kmetu in dobil je mesec dni dopusta. Vrnil se je domov in potem odšel v partizane. Tu se je začel najtežji del njegovega življenja.

»13. julija 1943 sem odšel v Senožeti in se priključil borcem Kamniško-zasavskega odreda. Na poti na Menino planjo so nas Nemci napadli in bil sem težko ranjen v spodnji del trebuha. Nemški vojaki so me ujeli in me potem spravili v bolnišnico na Golnik. Ko sem na Golniku nekoliko okreval, so me zaprli v Begunje. Od tod so me poslali v Avstrijo in nato nazaj v Kranj, od koder pa sem pobegnil domov.«

Po končani vojni se je zaposlil v predilnici in delal na najrazličnejših delovnih mestih vse do upokojitve.

»Hišo moram še dokončati, pa še malo zemlje obdelujem, da mi ni dolgčas.«

FRANČISKA PONEBSEK je začela v predilnici, ko ji je bilo 17 let in ji ostala zvesta do upokojitve.

»Takrat je bilo težko dobiti delo. Iz Golja sem vsak dan prihajala na delo v Litijo — uro in pol sem hodila v eno stran sama, v temi in po gozdu. Pa še to smolo sem ime-

la, da sem v letih do vojne delala nekaj časa v podjetju potem sem bila kakšen mesec doma in so me zopet sprejeli, pa so me odjavili, ko sem delala. Če bi imela vsa ta leta, bi mi danes ne manjkalo pet let do polne pokojnine.«

— Delali ste na izmenah, kdaj se vam je zdelo najtežje?

»Zjutraj je bilo težje kot ponoči, posebno če smo delali nadure. Vstati sem morala ob dveh, sredi noči, ko bi morala najbolj spati. Pa delo ob nedeljah tudi ni bilo prijetno.«

— Ste kdaj nameravali zapustiti podjetje?

»Nikoli. Človek se privadi delu, počuti se tako kot doma, pa saj ne bi bilo nikjer bolje.«

— Vam je bilo dolgčas, ko ste prenehali delati?

»Ne, dela je tudi doma dovolj.«

— Ste s pokojnino zadovoljni?

»Moram biti!«

AMALIJA HRATELJ se je dvajset let vozila na delo v predilnico iz Zagorja. Vsa ta leta je delala na tri izmene. Vožnja je bila naporna, velikokrat so bile zveze zelo slabe.

»Ko sem hodila popoldne, sem morala včasih čakati tudi po tri ure na vlak. S sodelavkami smo hodile spat v dekliški dom, ker z nočne izmene nismo imele vlaka prej kot zjutraj. Kakšno leto je bilo malo bolje, pa je prišel zopet nov vojni red in stara pesem se je ponovila.«

— Kako to, da se niste zaposlili kje drugje, recimo v Zagorju?

»Danes so možnosti tudi tu, takrat jih ni bilo. Veliko se nas je vozilo v Litijo, od vseh starejših smo ostale samo štiri. Delu sem se privadila in na stara leta je težko menjati službo. Sklenila sem, da bomo hodila v Litijo, dokler bom lahko.«

— Kdaj pa je bilo najtežje?

»Ko sem bila že zelo bolna in nisem šla k zdravniku. Sama sem potem zaprosila za lažje delo in ga tudi dobila. Sedaj ne morem več, če bi bila zdrava, bi še hodila na delo v Litijo. Če imam vsaj malo časa se vsakokrat, ko pridem v Litijo, oglasim v podjetju in pogledam, kako kaj sodelavke.«

JOZEFA PAVLIHA je bila predilniška delavka devet let. Rodila se je v Moravčah pri Gabrovki. Komaj štirinajst let ji je bilo, ko je morala od doma. Delala je v različnih krajih in bila nekaj časa tudi doma. Ko so začeli popravljati hišo, je postala moževa plača premajhna.

»Morala sem se zaposliti, mož je slabo zaslužil, gradnja pa stane. Uničila sem si zdravje. Imam zelo slabo srce in ne počutim se dobro, večkrat imam srčni napad in zgodi se, da obležim. Skuham še, koliko časa bom, pa ne vem.«

MARIJA KOZLEVČAR se je rodila v Metnaju pri Stični. Tudi ona je morala najprej služiti. Po vojni so ji bratje svetovali, da bi se zaposlila v predilnici. Prišla je leta 1947 in ostala v sukalnici do upokojitve.

»Se bi delala, če bi bila zdrava. Pride čas, ko človek ne more več. Pazim na sinova otroka.«

— Vam sin varstvo plačuje?

»Od sina ali hčere se pa nič ne sprejme.«

— Vam je bilo kaj težko, ko ste se poslovili od podjetja?

»Nekaj časa mi je bilo dolgčas, potem sem se privadila novemu načinu življenja.«

— Je teh petindvajset let, ko ste delali v tovarni, hitro minilo?

»Če se spomnim nazaj, zelo hitro so ta leta minila.«

— Boste še kdaj prišli pogledat, kako kaj podjetje in sodelavke?

»Bom in to zelo rada. Tu smo si zaslužili kruh, da ga bomo imeli do smrti.«

Vsem upokojenim sodelavcem želimo, da bi jih poštar še dolgo obiskoval in jim prvega prinašal čim debelejšo ovojnico.

Žreb je nagrade med reševalce zadnje nagradne križanke razdelil takole: 1. nagrado je dobila Zvonka Razpotnik, drugo Nada Jovanovič in tretjo Lea Roppl